

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

Lietuvos Respublikos Seimo
Audito komitetui

Į 2024-05-17

Nr. S-2024-2183

DĖL SEIMO AUDITO KOMITETO POSĖDYJE IŠKELTO KLAUSIMO

Valstybės kontrolė, siekdama racionaliai naudoti valstybės išteklius, efektyvinti auditų atlikimą maksimaliai pasinaudojant valstybės sukauptais duomenimis, siekia nerinkti šių duomenų pakartotinai, taikyti naujesnius audito metodus ir automatizuoti dalį audito procedūrų, kur tai įmanoma.

Valstybės kontrolės įstatymo 11 str. 1 d. 6 p. numato, kad valstybiniai auditoriai ir Valstybės kontrolės darbuotojai, atliekantys kitus vertinimus, turi teisę elektroninių ryšių tinklais neatlygintinai gauti iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, valstybės informacinių sistemų ir registrų duomenis ir informaciją, reikalingus veiklai vykdyti. Praktikoje audituojamieji ir kiti informaciją teikiantieji duomenis teikia ir automatiniam apdorojimui nepasiduodančiomis arba reikalaujančiomis itin sudėtingų techninių sprendimų formomis, pvz.: ekrano iškarpos, duomenų lentelių teikimas *pdf* formatu ir pan.

Pažymėtina ir tai, kad Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo 4 str. įtvirtinti duomenų valdysenos tikslai, duomenų valdymo ir tvarkymo principai, pvz., **sąveikumo principas** – subjektams leidžiama naudoti duomenis, tvarkomus įvairiose informacinėse sistemose, nepaisant jų naudojamų skirtingų duomenų teikimo būdų, formatų, semantikos ir standartų, ir **atvirumo principas** – subjektai šio įstatymo nustatyta tvarka privalo teikti duomenis ar suteikti prieigą, išskyrus jeigu Lietuvos Respublikos įstatymuose, tiesiogiai taikomuose ES teisės aktuose ar Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse nenustatyta kitaip. Taip pat šio įstatymo 5 str. 1 d. 4 p. numatytas vienas valstybės informacinių sistemų valdysenos tikslų – užtikrinti tinkamą šių sistemų valdymą ir tvarkymą, plėtojant jų funkcionalumą, didinant jų prieinamumą ir patogumą vartotojui, įgyvendinant kitus kokybinius šioms sistemoms keliamus reikalavimus ir valdant su tuo susijusias rizikas. Ši nuostata suponuoja, kad valstybės informacinių sistemų valdytojai turėtų ieškoti galimybių tobulinti savo informacines sistemas atsižvelgę į naujus poreikius.

Valstybės kontrolės funkcijoms įgyvendinti būtini aktualūs, kokybiški ir esamu laiku greitai gaunami duomenys, todėl aukščiausiosios audito institucijos 2025 m. strategijoje numatėme tam skirtas priemones. Įgyvendindami strategiją 2024 m. siekėme užtikrinti galimybes auditoriams

savarankiškai prisijungti prie Valstybinio socialinio draudimo fondo (VSDF) ir Valstybinės ligonių kasos (VLK) informacinių sistemų, nes tai nuolat naudojami ištekliai, kurių duomenis kasmet vertiname finansinių auditų metu. 2024 m. vasario mėn. raštais (pridedama, 1–4 priedai) kreipėmės į VSDF valdybą ir VLK, prašydami suteikti prieigą jų informacinių sistemų ir juose tvarkomų finansiniams auditams atlikti reikalingų finansinių duomenų.

Siekdami gauti auditui reikiamus duomenis automatiniam apdorojimui patogiu formatu, prioritetą teikiame prisijungimo prie informacinių sistemų galimybei, nes taip užtikrinamas didesnis duomenų ir informacijos patikimumas, duomenys ir informacija gaunami greičiau, taupomas viešojo sektoriaus institucijų (audituojamųjų) laikas. Pradedant auditą ar vertinimą su audituojamais subjektais aptariami duomenų gavimo būdai, tačiau susiduriame su sunkumais:

1) Dėl skirtingo teisės aktų nuostatų apie asmens duomenų gavimą interpretavimo ribojama Valstybės kontrolės teisė pasirinkti ir pareiga atlikti reikiamas audito procedūras:

a. VLK nurodo, kad valdomose informacinėse sistemose tvarkomi asmens ir specialios kategorijos (sveikatos) duomenys, tačiau Valstybės kontrolei teisė matyti ar gauti šiuos duomenis įstatymu nėra suteikta. VLK teigimu, Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas iš esmės riboja asmens duomenų rinkinių teikimą, todėl sisteminių rinkinių teikimas gali būti nesuderinamas su duomenų kiekio mažinimo principu (pridedamas VLK raštas, 5 priedas).

b. Atlikdami auditą „Švietimui skirtų asignavimų panaudojimas“ kreipėmės į Nacionalinę švietimo agentūrą (NŠA) prašydami duomenų apie mokytojams priskaičiuotas draudžiamąsias pajamas (agentūra turi informaciją apie mokytojus, o informaciją apie pajamas gauna iš VSDF valdybos). NŠA duomenų suteikti nesutiko, po diskusijų su NŠA ir VSDF valdyba dėl Valstybės kontrolės galimybės gauti asmens duomenis, jie pateikti tik po 5 savaičių. Dėl gautų duomenų ypatybių (gavome užkoduotus) negalėjome palyginti jų su mokyklų pateiktais duomenimis - taip buvo apribota mūsų teisė ir pareiga atlikti reikiamas audito procedūras.

2) Dėl informacinių sistemų techninių galimybių ir (ar) vidinių duomenų saugos politikos nuostatų ribojama galimybė lanksčiai analizuoti duomenis ir užtikrinti audito įrodymų patikimumą:

a. VSDF valdyba susitikimų metu sutiko suteikti prieigas prie sutartų informacinių sistemų, bet vėliau raštu (pridedama, 7 priedas) nurodė, kad neturi techninių galimybių suteikti prieigas, be to, prieiga pagal patvirtintas taisykles suteikiama tik VSDF valdybos darbuotojams.

b. Prireikus duomenų iš Valstybinės duomenų agentūros (VDA), nėra galimybės juos parsisiųsti iš agentūros valdomo Valstybės duomenų ežero. VDA informavo, kad auditoriai galėtų dirbti *Palantir* platformoje, tačiau mūsų nuomone, toks apribojimas apsunkina audito procesą, nes nėra galimybės pritaikyti specifinius automatizuotus duomenų apdorojimo algoritmus ir scenarijus, ribojama galimybė lanksčiai analizuoti duomenis kitomis priemonėmis ir metodais, kuriuos naudoja valstybiniai auditoriai. Audito įrodymai ir atliktos procedūros turi būti saugomos Valstybės kontrolės

valdomose informacinėse sistemose, siekiant užtikrinti duomenų saugumą ir neatskleidimą iki ataskaitos viešinimo, sudaryti galimybę atlikti reikiamas kokybės užtikrinimo procedūras, įskaitant, kai to reikia, - pakartotinį patikrinimą. Neturint galimybės parsisiųsti duomenų, dalies kokybės užtikrinimo procedūrų atlikti nebus įmanoma.

3) Dėl sukurtų programinių priemonių apmokestinimo. Finansinio valstybės metinio ataskaitų rinkinio audito procedūroms reikalingi Nekilnojamojo turto registro duomenys, VĮ Registrų centras raštu (pridedama, 9 priedas) informavo mus, kad duomenis pateikti gali, bet paprašė susimokėti už reikiamos duomenų rinkmenos suformavimą. Po susirašinėjimo buvo sutarta, kad centras suteiks galimybę gauti Nekilnojamojo turto registro duomenis taikant iki tol jau sukurtą ir kitiems klientams duomenims teikti naudojamą saityno paslaugą. Pažymėtina, kad nepavyko su Registrų centru išsiaiškinti, ar pasinaudojus saityno paslauga bus galima gauti duomenis apie visus auditui reikiamus Nekilnojamojo turto registre esančio turto požymius, todėl išlieka tikimybė, kad reikės kurti naujus ar keisti esamus saityno paslaugos elementus, o toks keitimas atitinkamai bus apmokestintas. Todėl svarbu sukurti galimybes institucijoms, kurios patirs išlaidų dėl prieigos suteikimo reikalavimų įgyvendinimo, gauti atitinkamą kompensaciją.

Tais atvejais, kai institucijos, atsakydamos į mūsų prašymus, nurodo, kad prieigos prie informacinių sistemų suteikti negali, ieškome kitų sprendimo būdų. Nesutikdami su VSDF valdybos ir VLK argumentais nesuteikti prieigos prie atitinkamų informacinių sistemų ir juose tvarkomų auditui reikalingų duomenų, VSDF valdybai ir VLK pakartotinai pateikėme raštus dėl prieigos suteikimo (pridedama, 6 ir 8 priedai). VLK, gavusi pakartotinį mūsų raštą dėl prieigos suteikimo, žodžiu pranešė, kad prieigą prie VLK informacinių sistemų suteiks, todėl šiuo metu atliekami atitinkami techniniai darbai. Su VSDF dar ieškome abiem pusėms tinkamo sprendimo.

Dėl situacijų, kai audituojamieji, atsisakydami suteikti prieigas prie informacinių sistemų ar netgi pateikti auditui reikiamus duomenis, argumentuoja BDAR reikalavimais ar techninių galimybių nebuvimu, konsultavomės ir su Valstybine duomenų apsaugos inspekcija (VDAI). Jos atstovai informavo, kad BDAR nedraudžia teikti visus teisės aktais pavestoms funkcijoms atlikti reikiamus duomenis (įskaitant asmens duomenis) kitoms valstybės institucijoms, ir Valstybės kontrolė galėtų reikiamus duomenis gauti ir per suteiktą prieigą prie informacinių sistemų, jei šių duomenų reikia valstybinio audito ar vertinimo tikslams pasiekti. Atkreipiame dėmesį, kad nors teisinis reguliavimas neriboja Valstybės kontrolės teisės gauti reikiamus duomenis, tačiau duomenų valdytojai jį skirtingai interpretuoja, todėl su kiekviena institucija tenka ieškoti individualaus susitarimo. Kaip rodo pateikti pavyzdžiai, susitarimo dėl geranoriško duomenų teikimo paieškos užtrunka nepagrįstai ilgai ir nebūtinai duoda reikiamų rezultatų, todėl VDAI pasiūlėme papildyti Prašymų dėl asmens duomenų teikimo vertinimo gaires (2022-06-08, 3 versija) nuostatomis apie Valstybės kontrolės teisę gauti ir tvarkyti duomenis (įskaitant asmens duomenis) valstybiniam auditui atlikti. Manome, kad šiame

dokumente įtrauktas platesnis paaiškinimas ir jo sklaida galėtų sumažinti praktikoje keliamus audituojamų subjektų klausimus dėl asmens duomenų teikimo pagrįstumo valstybiniam auditui.

Vadovaudamiesi profesionalumo ir nepriklausomumo principais, privalome turėti galimybę naudotis įvairiomis duomenų analizės priemonėmis, kurios atitinka mūsų metodologinius ir profesinius standartus, kad auditoriai galėtų veikti be išorinio spaudimo ar kontrolės.

Dėkojame už Audito komiteto išsakytą palaikymą siekiant sudaryti sąlygas Valstybės kontrolei gauti reikiamas prieigas prie auditui atlikti reikalingų duomenų, kad viešojo sektoriaus institucijoms nekiltų abejonių dėl valstybinių auditorių teisės gauti auditui reikiamų duomenų efektyviai naudojant valstybės išteklius.

PRIDEDAMA:

1. Valstybės kontrolės 2024-02-05 raštas VSDF valdybai, 3 lapai.
2. Valstybės kontrolės 2024-02-05 rašto priedas, auditų duomenys, 1 *excel* darbaknygė.
3. Valstybės kontrolės 2024-02-09 raštas VLK, 2 lapai.
4. Valstybės kontrolės 2024-02-09 rašto VLK priedas, auditų duomenys, 1 *excel* darbaknygė.
5. Valstybinės ligonių kasos 2024-03-05 atsakymas, 2 lapai.
6. Valstybės kontrolės 2024-03-25 pakartotinis raštas VLK, 3 lapai.
7. VSDF valdybos 2024-04-19 atsakymas, 2 lapai.
8. Valstybės kontrolės 2024-05-31 pakartotinis raštas VSDF valdybai, 2 lapai.
9. Registrų centro 2024-02-26 raštas, 3 lapai.

Valstybės kontrolieriaus pavaduotojas,
pavaduojantis valstybės kontrolierių

Audrius Misevičius